

ret longam illam vexationem non esse scelerum supplicium, sed fidei atque patientiae probationem, cum nullius sibi culpae conscius esset. Ut enim scelerum conscientia languidos reddidit robustorum animos, sic ubi haec abest audaces reddidit innocentes, et ita constantes, ut cum Deo ipso congressi non recusant, quod hic Jobus optare se dicit : sane verum est quod Horatius cecinit lib. I *Epist.* 1, bonam conscientiam instar muri aerei esse, qui homines securos esse jubet, quantumcumque hostis premat :

Hic murus athenus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Hæc explicatio est Sancti nostri, et mihi omnium placet maxime; neque tamen illorum expositio displicet, qui Jobo id in votis esse putant, ut causa hæc a Domino iudicaret eo tempore, quo adhuc superest halitus, et potest utilis esse disceptatio; neque ad illud differat tempus, in quo non licet viam illam repetere, quam semel confecti, neque gressus corrigere, quos extra legem et orbitam instituit. Cui explicationi belle assonant quæ proxime sequuntur :

Vers. 23. 23. ECCE ENIM BREVES ANNI TRANSEUNT, ET SEMITAM PER QUAM NON REVERTAR, AMBULO. — Est familiaris vix præsentem piis ac sapientibus mortis hora imminente graviter, sancte et apposite loqui, cum jam se coram iudice sistendos cogitent, nolintque

Mala conscientia timidos, bonos vero audaces reddidit.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Job ex ærummarum magnitudine et multitudine certam sibi mortem imminere præsentit, et amicos præsentem tantum remunerationem statuentes insipientiæ arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

1. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulcrum. 2. Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus. 3. Libera me, Domine, et pone me iuxta te, et cujusvis manus pugnet contra me. 4. Cor eorum longe fecisti a disciplina, propterea non exaltabuntur. 5. Prædam pollicetur sociis, et oculi filiorum ejus deficient. 6. Posuit me quasi in proverbium vulgi, et exemplum sum coram eis. 7. Caligavit ab indignatione oculus meus, et membra mea quasi in nihilum redacta sunt. 8. Stupebant justi super hoc, et innocens contra hypocritam suscitabitur. 9. Et tenebit justus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem. 10. Igitur omnes vos convertimini, et venite, et non inveniam in vobis ullum sapientem. 11. Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum. 12. Noctem verterunt in diem, et, rursum post tenebras spero lucem. 13. Si sustinero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum. 14. Putredini dixi : Pater meus es, mater mea, et soror mea, vermium. 15. Ubi est ergo nunc præstatio mea, et patientiam meam quis considerat? 16. In profundissimum infernum descendunt omnia mea : putasne saltem ibi erit requies mihi?

Vers. 1. 1. SPIRITUS MEUS ATTENUABITUR, DIES MEI BREVIABUNTUR, ET SOLUM MIHI SUPEREST SEPULCRUM. — Job hic prosequitur et explicat id quod in fine capitis præcedentis per circumitionem de instante sibi morte dixerat : « Semitam, per quam non revertar, ambulo, » indicans instare jam extremam metam, a qua ad carceres revocari non sator, cum labore anguste attenuatus spiritus, et deficiat libere respirandi facultas : vix enim, inquit, spiritum duco, quod est morientis indicium, et vite jam deficientis, quæ trahendo reddendoque spiritu continetur, quare cum magna difficultate respirandi diu non valet existere. Posset etiam sic explicari, ut spiritus animam significet, juxta quod scribitur de hominis informatione *Gen. ii, 7* : « Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, et factus est homo in animam viventem. » Et ita Chaldaeus hoc loco transfert, *anima mea, q. d. Animam ago, pereo, et vita mea consumitur, quæ explicatio Græcis arrisise videtur, qui ita vertunt, ἡδύναμι πνεύματι ζωέωμαι, pereo spiritu agitata; quod vero attenuabitur dicit, est futurum pro preterito, phrasi Scripturæ usitata. Post autem attenuatio spiritus ad respirandi difficultatem, quam vocant δύσπνοια, vel asthma, referri, vel etiam ad attenuationem spirituum vitalium; at certe tot suberant in homine tabido mortis cause, ut non multum referat hanc illamve disquirere. Recte autem et eleganter attenuatæ compressæque respirations junguntur dies decurtati, ut proxima et accelerata mors describatur, et nihil jam esse reliquum nisi sepulcrum, commune mortuorum domicilium; hanc scilicet unam habet homo domum, quæ nomen non mutabit, quæque ad judicium usque perpetua erit. Ville, aedæ præclare, horti, agri, prædia, mille mutant nomina, et mille cum nominibus dominos; at sepulcrum nomen incisum cum domino semper retinet, juxta illud *Psal. XLVIII, 12* : « Sepulera eorum domus illorum in æternum, » id est usque ad seculi consummationem. Qui hæc animo versat, terrena flocci facit, caelestia concupiscit, juxta illud S. Hieronymi ad *Paulin.* : « Facile cuncta mitti omnia, qui se semper cogitat esse mortuum. » Illud tamen afflictam Jobum vehementer angebat, quod cum non peccasset, tanquam flagitiosissimus homo torqueretur : quare sic congerit :*

Vers. 2. 2. NON PECCAVI, ET IN AMARITUDINIBUS MORATUR OCLUS MEUS. — q. d. Nihil a me admissum propter quod usque adeo vehementer cruciari debeam, et tamen oculi mei nihil experiuntur non amarum, qui jam lacrymarum assiduitate tabescunt, et nihil vident quod exhilaret animum, imo quod non augeat dolorem : oculum enim in amaritudinibus morari idem est quod diu flere, longum fletum effundere, fletum, inquam, amaritudine plenum, qui fortasse somnum abiebat, ut noctes fletu insomnes ducens, recte morari, seu cunctari, vel diutius amare flendo perseverare

dictus sit. Quo sensu autem Jobus a peccato se impnem dicat, cum tamen se aliquando eidem obnoxium fuisse fateatur, in superioribus saepe dictum est, nempe hominum iudicio, qui externa tantum opera considerant, aut comparatione peccatorum, quibus Dominus non nisi gravissima peccata punire solet, qualia in se non inveniebat Jobus : vide quæ cap. vi, 2 et cap. ix, 2, 20, 29, 30, etc., dicta sunt. Ultima autem pars hujus versiculi similis est vers. 4 cap. x, ubi vide uberes ejus explanationes. Pulchre autem et apte ad hunc locum B. Laurentius Justinianus lib. *De Cast. convul. verb. et anim.* cap. xv : « Præstantissimus, inquit, est innocenter humiliari quam juste, nam innocentia meritum cumulat, justitia autem persolvit debitum : juste quippe Propheta sanctus humilitatem se agnovit, qui post violati proximi thorum, post contra Dei voluntatem populnumerationem, post perpetratum homicidium aiebat *Psal. CXVIII, 67* : *Prisquam humiliaver ego deliqui; juxta quod Propheta alius se et populum Dei humiliatos confitebatur, cum lacrymosa prece diceret Domino Dan. ix, 3* : *Peccavimus, iniquitatem fecimus, imple gessimus, et recessimus, et declinavimus a mandatis tuis atque judicis : neque enim in justificationibus nostris prosterminimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis : propter peccata quidem nostra et iniquitates patrum nostrorum Jerusalem et populus tuus in opprobria sunt omnibus per circuitum nostrum ; innocenter vero humiliatus fuerat Job, vir atque simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo : qui post amissam substantiam, post naturam interitum, post vulnerum cicatrices et vermium rosionem in sua perseverans innocentia dicebat confidenter : *Non peccavi, et in amaritudine moratur oculus meus.* »*

Præstat innocenter pati quam nocenter.

Lectio Hebraica hoc loco plurimum videtur a Vulgata disare; sed utramque Sanctus noster optime conciliat, ut eadem sit, aut certe non admodum diversa sententia : sic autem est hebraice, *profecto illusores aut mendaces mecum, ita nimirum appellat suos falsos amicos, quia dicebant ipsum esse sceleratum, et propter sua peccata tam acerbe puniri, quos dum mendaces dicit atque illusores, non obscure docet in se nullum esse peccatum; quod idem est atque non peccavi. Græci hunc versiculum cum sequenti confuderunt, unum ex duobus sua versione facientes, et aliam sententiam reddentes : ita enim convertunt, *μισομαι κάμων καὶ τὴν σκίασιν; ὀδύνην δὲ περὶ τὴν ὑπέσπρητα ἀδελφῶν τῶν ἰσθῶν ἐόντων; ἢ χρεὶ ποσὶ ἀσθενῶν, supplico laborans; et quid faciam? furati autem sunt bona mea externi : quis est hic? manui meæ colligetur; ubi illud supplico laborans respondet istis Vulgati verbis, in amaritudinibus moratur oculus meus, quod Septuaginta sic intellexerunt, ac si Job dicat oculos suos in Deo morari, id est, in tantis ærumnis ad Deum solum esse conversos ipsius opem implorando, sicut dixit David *Psal.***

Sepulcrum hominis domus usque ad sæculi consummationem.

Job pro-testatur se non ob peccata se affligi.

Lectio Hebraica et Græca variata, et conciliatio cum Vulgata.

Ἐπισημαίνεται δὲ τὸν κακὸν καὶ τὸν πονηρὸν... Ἐπισημαίνεται δὲ τὸν κακὸν καὶ τὸν πονηρὸν... Ἐπισημαίνεται δὲ τὸν κακὸν καὶ τὸν πονηρὸν...

Crato, si illi optio daretur... Crato, si illi optio daretur... Crato, si illi optio daretur...

Si quis deorum jam mihi dicat, Crato, Ubi vitam functus fueris vives denno... Si quis deorum jam mihi dicat, Crato, Ubi vitam functus fueris vives denno...

Sic ille: quibus similia complura lege in Floril. Stobaei tit. XXVIII, CV et CVIII. Quod autem Job ait, magis fecisti a disciplina, non actionem, sed permissionem Dei significat: Deus quippe homines non agit extra sapientie scholam, sed agi sinit. Illud vero, non exaltabuntur, perinde est ac non gloriabuntur, non me causa vincunt, non laudabuntur ut sapientiores me, quod certe rei exitu luculentoque Dei iudicio ad calcem libri hujus demonstratum est.

Vers. 5.

5. PREDAM POLLICITUR SOCIIS, ET OCULI FILIORUM EJUS DEFICIENT. — LOCUS hic, ut bene Stunica et Pineda notant, valde difficilis est, et ad explicandum et ad contendum, variegae declaratur, ac diversimode ex Hebraeo prima versus pars convertitur, quod tota ex vocibus constat ambiguis, vixque duos auctores reperias, inter quos de hujus loci aut conversione aut explicatione conveniat. Sed consideranti et ponderanti mihi multorum auctorum, quos de hac re legi, sententias, Vulgati interpretis nostri translatio valde mihi probatur: nam quod praedam vertit, id quod alii ad blandiendum vel blanditiam convertendum existimant, certum est ἡλεος helec in Scriptura divina longe frequentius partem quam blanditiam significare, quam significationem sequens Vulgatus, ut cum iis quae sequuntur aptius conveniret, magis latine praedam transtulit. Cui versioni Graeci atque Chaldaei subscriperunt: nam Graeci τῷ μαζῶν, parti convertunt; Chaldaeus רמבליי lemaphig, id est ad dividendum. Quod vero sociis transfert, quod alii cogitationes transferendum putarunt, certum etiam est רמבליי rehimi sepiissime socios et amicos in Scriptura indicare; et Chaldaei

Lectio Vulgata cum Hebraeo collata.

socios convertit. Docet igitur Jobus, quomodo suis amicis disputatio ista non sit ex voto successura, et agit praecipue cum Eliphazo: quia hic princeps erat et magister, atque ideo dictus aliorum pater; quod item facit Deus cap. XIII, ubi hunc praeter caeteris sociis tanquam illum ducem atque magistrum reprehendit. Hic autem quasi strenuus robustissimus exercitus imperator victoriam sibi et aliis praedam pollicebatur, id est victoriam gloriosam, quam de hoste prostrato expectatione devorarat; ex qua ad alios, qui tanquam filii censebantur, non exiguum laudem derivatum iri putabat, quemadmodum ex parentis victoria manubiis et commoditates aliae non exiguae ad filios pervenire solent. At veniet longe aliter quam Eliphazus ipse sibi persuaserat: nam filii qui expectant praedam, et in eam intentos habent oculos, deficient a sua expectatione depulsi: quod ita accidit, nam cap. XXXII, homo alienus, qui quae non numerabatur in illis amicis qui consolatorum gratia ad Jobum accesserant, vocatus Eliu, cum vidisset ambitiosos hos viros rationabilem responsionem non invenisse, gravi in illos indignatione succensuit. Hi porro qui socii dicuntur Eliphazi, iidem vocantur ejusdem filii, aut quia discipuli doctorem suum parentem salutant, aut quia principes ab inferiori et subdita turba honoris et obsequii ergo patres compellantur: ita Sanctius noster cum Stunica fere consentiens. Sicut ergo Job in prima versus parte alludebat ad victoris rationem, ita in secunda ad victi conditionem: quae expositio mihi multo planior alii et cohaerentior videtur.

Septuaginta vertunt, τῷ μαζῶν ἀναργῶν κακίας, ἑπαρῶν δὲ ποσὶ ἐγ' ἑσέως ἰταράων, parti annuntiaabit mala, oculi autem mei super filios contabuerunt: quae versio etiam quadrat cum Hebraeo et Vulgato, nam si pro רמבליי rehimi alii punctis rahim legamus, mala et iniqua declarat: eodem modo si pro יצויו hene alii punctis henai legamus, oculum meum significat, id est, non exaltabuntur, ut dixerat superiori versu: quoniam «parti (id est amico) annuntiavit mala,» id est, annuntiaverunt malum seu iniquum esse: mutatio enim numeri Hebraeis frequens est. Secundam vero versus partem cum sequentibus conjungi voluerunt, quibus suas calamitates narrat, in quibus primo liberorum suorum miseram numerat amissionem, in secunda igitur versus parte vendenda Graeci tantum discrepant a Vulgato; reliqui cum illo conveniunt. Primae vero partis hujus versuoli tot fere sunt versiones quot vertentes: quidam hebraeus reddit, qui ad blandiendum narrat cogitationes, scilicet Dei, ut Deo morem gerat, quod ita Jobum affixerit, quia Job eum offenderat; Biblia Regia vertunt, ad blanditiam indicavit amicis, id est, ut blandiatur amicis; Tigurina versio habet, qui amicos numerat inter bona sua; Auctor Bibliorum Roberti Stephani, qui renuntiavit cogitationes suos adulandi causa, id est, qui adulandi causa di-

Docet Jobus amicos suos causa casura.

Expositio Joannis a Jesu Maria.

Septuaginta cum Hebraeo et Vulgato concordant.

Variis hujus versus versio.

eere solet quidquid venerit ei in mentem; Pagninus, qui blanda annuntiaverit amicis; quidam hebraeus, qui ab illis doctus habetur, quis narrat amicis suis blanditias? alius, ad blandiendum loquitur quilibet eorum cum amico suo. Sed Polychronus ita interpretatur de impio: Το ἀνὸς πάρος ἀναργῶν τῷ μαζῶν τῶν κακίας, τούτων τῶν μαζῶν ἀνὸς, suam ipsius penam annuntiet parti improbitatis, id est iis qui similibus morati sunt moribus. Quae versiones alii forte placebunt, et coherere videbuntur; mihi certe Vulgata lectio probatur magis. Joannes a Jesu Maria versus hunc sic exponit, ut sit mitemis irrisoria, quae cum versus praecedenti connectitur, interposito videlicet vel subaudito verbo dixerunt: inducunt enim amici, qui rapacitatem Jobi objiciebant, sic loquentes: «Praedam pollicetur sociis,» hoc est, Jobus tyrannus civiumque direptor solebat suae tyrannidis consoribus praedam partem polliceri, et tamen tantum abest ut particulas ditaverit, ut ne liberis quidem suos, quos oportebat primum praedae sortem accipere, locupletare potuerit: spes quippe illorum defecit. «Oculi, inquit, filiorum,» hoc est, spes oculorum intuitu notata: solent quippe qui sperant creberrime oculos in rem speratam locumve, unde provenitura bona sperant, conjicere; ipseque intuitus cum affectu directus spei expectationisque symbolum est: sed magis placeat prima expositio, quae est Stunicae, Pinedae et Sancti nostri.

Diabolus amplius promissus homines seducit.

Tropologie S. Gregorius lib. XIII Moral. cap. XI, versus hunc de diabolo et angelis apostaticis exponit, quos socios ejus appellat, quia cum eo corruerunt; filios vero homines improbos, quia per delectationem ab eo gignuntur, ipsumque imitantur: vide ipsum loco citato, ubi egregie describit studium diaboli, quo homines ad sui societatem pollicitationibus et promissionibus trahit, hoc perpetuo in ore habens: Dabo tibi delectationem; avarum ad furtum dicens: Dabo tibi pecunias; mulierculam ad perditionem dicens: Dabo tibi victum et vestitum; iracundum ad vindictam dicens: Dabo tibi honorem, etc. Praecipua tamen promissio aut pollicitatio est, quae bona hujus saeculi, quae proprie praedae nomine exprimuntur, promittit; inter quae praecipuum locum habent divitiae. Propterea S. Bernardus Jerem. 3 in Isaiam: Qui habitat, dixit divitias temporaria bona esse laqueum, quem David vocat venantium: «Quisnam, inquit, sit laqueus iste? querendum est. Nolo ego advenire ex me, nec dubium aliquid tradere vobis: ostendat nobis Apo. Iobus laqueum istum: ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis inquam, B. Paule, quis sit laqueus ille diaboli, a quo se liberatam fidelis anima congratulatur?

Diabolus et tibi quasi an-

saeculi? Heu quam paucos invenimus, qui ab hoc laqueo liberali exsultent, quam multos qui dolent, quod parum sibi videntur irreliti, et adhuc laborant! sic ille. Quam potens laqueus esset is, ad quem non solum aves summa velocitate ac propensione se demitterent, sed qui illis ita placeret, ut et seipsas validius illo implicare et aretare contenderent. Hic ergo est laqueus validus diaboli, quem cum ille tendit pauci evadunt. Quod adeo verum est, ut nec Apostolus, cui laqueo propterea sapientiae Dei permissione externo laqueo corporis vitam misere finivit, ut ostenderetur interius laqueo diaboli prius spiritum ejus fuisse comprehensum: telendit enim diabolus laqueum, cum divitias et argenteos oculis ejus representavit; et tam potens fuit, ut ad vendendum Deum ipsum et hostibus infamissime prodendum induceret. «Usque ad mortem Domini, inquit S. Cyprianus lib. De Jejun., amor lucri se ingerit, nec vite Salvatoris questus desiderium parit.»

Vers. 6.

6. POSUIT ME QUASI IN PROVERBIIUM VULGI, ET EVENIENS PLENI SUNT CORAM EIS, — id est, mecum comparant homines infelicissimos, et ex me petunt dicendi modos, quibus aliorum calamitates amplificent; quod et Christus de se per Davidem dicit Psalm. LXVIII, 14: «Factus sum illis in parabolam,» quod extremam hominis indicat infelicitatem. Nam hujusmodi loquendi formulae ab extremo ejus rei, quam amplificamus, gradu duci solent, ut cum dicimus v. g. aliquid esse sole clarius, aut nive candidius, quia solem claritate et candore nivem praestare rebus aliis existimamus: ita cum miserimum et infelicissimum quempiam significare volebant, vulgo dicebant Jobo miseriores, Jobo infeliciores; et hoc sensu dicit se in proverbium vulgi abisse, et in exemplum esse propositum. Pro quo ex Hebraeo vertunt aliqui tympanum, q. d. Factus sum tympanum eis, id est irrisio et ludibrium, sic ut in me illudentes manibus plaudant, et quasi tympano irridendum traducant: ita Septuaginta, ἦσαν δὲ μοι ὡς ἐπὶ δόξα καὶ ἰσοπέδαι ἀντιθεῖ, posuisti autem me fabulam in nationibus, et visus illis deventi: simile quiddam prompsit Jeremias in haec verba Thren. III, 14: «Factus sum in derisum omni populo, canticum eorum tota die.» Significat ergo Jobus extremam abjectionem, quae solet accidere, cum quis antea opulentissimus ac nobilissimus in prodigiosam inopiam et ignominiam incidit. Verum Chaldaeus Iophet accipit pro valle Ennon sive gehenna, ubi parentes filios igne cremabant, et idolo Moloch immolabant, atque, ne facti illorum moverentur, tympana pulsabant. Unde inferno gehennae nomen inditum est, q. d. Adeo crucior, ut in gehenna esse videar.

Vers. 7.

7. CALIGAVIT AB INDIGNATIONE OCULUS MEUS, ET MEMBRA MEA QUASI IN NUBILEM REFACTA SUNT, — q. d. Cum cerno mihi a populo Uludi, patior Job a

meo quibus sponsa et irrita.

vanitatem mundi desplicere; ut denique ingrediamur vias planas, necessarium est a viis volutatum nostrarum scopulis complanatis separari.

Justus debet tenere viam mandatorum Dei, et vanitates addere certum non.

Teneat ergo justus magna perseverantia viam mandatorum Dei, qua in celum facit iter, et putris ab omni scelere manibus fortitudinem quoque majorem addat, robustiusque et alacrius operetur bona opera, juxta illud Psalm. LXXXIII, 8 : « Ibunt de virtute in virtutem, » id est de fortitudine in fortitudinem. Teneat justus viam mandatorum, in ea semper incedat, ab ea non declinet, quasi circino ea se includat, ita ut nunquam exeat, licet maxime vel commodis invitetur, vel incommodis depellatur; dicitque Habac. II, 4 : « Figam gradum super munitionem, » ubi, teste S. Hieronymo, Aquila et Quinta editio vertunt pro munitione circinum; Theodotus gymrum : interpretatur D. Hieronymus, stabo super Christum, petram et rupensive munitionem, et hoc gyro et circino quasi muro sepiar, ne ad me leo rugiens possit irrumper, etc. Nos sic interpretari possumus ex persona justi dicentis, figam gradum super gymrum, vel circinum : vel, subsistam ad circinum vel gymrum, vel in circino et gyro mandatorum Dei : hoc gyro, hoc circino me sepiam; ex illo non egrediar, sed hic moriar. Etenim mandata Dei gymrum esse et septum hominis docet divus Basilus hom. 3 in Hexaem. : « Deus, inquit, animas humanas circumdedit septo, tum ea tutela, quæ ex præceptis resultat, tum ipsa custodia angelorum, » etc. Deus Eccli. XV, 16 « ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui, adjevit mandata et præcepit a sua. » Si volueris mandata servare, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facere, » etc. Ostendit Sapiens mandata gymrum esse et septum christianum sapiens et custodiens : « Si volueris, inquit, mandata servare, conservabunt te, » si ex hoc septo non exeat. Ostendit idem locus, quæ sit fides deo placita : græce dicitur πίστις ἀγαθή, id est fides beneplaciti, sive benevolentie Dei : ea autem est, quæ cum operibus et mandatorum operatione est copulata : si volueris, inquit, mandata servare, et volueris fidem tuam placitam deo facere; si volueris πίστιν habere τὴν ἀγαθὴν, id est, fidem benevolentiam et beneplacitiam Dei, quæ mandatorum flagrant operationem; conservabunt te mandata; et hujusmodi fides non mortua, sed viva est, operumque ornata consecrata. Alqua hæc est vii justis recitissima, in qua sine fortitudine ad vincendum seipsam stare non poterit. Septuaginta interpretes hunc versum velut exhortando vertunt hoc modo, ὁ γὰρ δὲ πιστὸς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν διὰ τῆς ἀγαθῆς πίστεως, teneat autem fidelis viam suam, et parus manibus suavit audeam, q. d. Nemo justus animo cadat, quantumvis a deo videatur severe repelli, quin etiam pietate armetur, et in agmen impiorum alacer insurgat; persistat in bono conpto, et fidenter congregari audeat. Nam vel iniquitas ipsa impiorum justis illustrium materiam prebet victoriarum et

Quæ sit fides deo placita.

premiiorum, uti pulchre S. Gregorius lib. XIII Moral. cap. XIV, docet : quem locum si lubet conule.

10. Igitur omnes vos convertimini, et venite, et non inveniam in vobis ullum sapientem. — Est conclusio versuum præcedentium per modum benignæ prorsus et amice exhortationis, qua Job amicis suis suadet, ut omni inordinato affectu seposito, simpliciter ad deum, id est ad propriam conscientiam, revertantur; ubi ea quæ jam eis disseruit diligenter examinent, quod si hoc fecerint, ait fore, ut ipsimet sui judices sint, et se veram non habuisse sapientiam deprehendant; sed cum se huc usque putaverint esse sapientes, tunc vere stultos et insipientes se fuisse ingenue fateantur, et sic ab erronea sua sententia resiliant, animique mutent; ubi notandum, quod Job eos, quos ad sapientiam vocat, sapientia vacuos esse desideret; quem locum expendens S. Gregorius lib. XIII Moral. cap. XIV : « Quid est, inquit, quod eos ad sapientiam vocat, et tamen optat, ne illos sapientes inveniat? nisi quod ad veram sapientiam venire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur, » q. d. Sapientes sint, non tamen sibi videantur, multi enim ad sapientiam perveniunt, nisi putarent pervenisse; et paulo post : « Recte, inquit, B. Job conversionem auditorum desiderans exoptat, ne in eis ullum sapientem inveniat, ac si eis aperte dicat : Stulti esse apud vosmetipsos discite, ut in deo vere sapientes esse valeatis; » hinc est illa Propheta deploratio Isai. V, 21 : « Vae qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismetipsis prudentes; » et illa Salomonis admonitio Prov. III, 7 : « Ne sis sapiens apud teipsum; » et illa prædicatio Apostoli ad Romanos ex sua prudentia superbissimos Rom. XII, 26 : « Nolite prudentes esse apud vosmetipsos; » ac denique illa exhortatio ad Corinthios multum sibi ex sua sapientia tribuentes I Corinth. III, 18 : « Nemo se seducat; si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens, » Quare deterior est stulto quisquis sibi videtur sapiens, juxta illud Prov. XXVI, 7 : « Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens : » nam qui se stultum putat sapit; qui sapiens, stultescit : « sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum, » ait Paulus I Corinth. III, 19.

Quam sententiam Alciati pulchro emblemate illustravit depingens umbilico tenus hominem deinceps in anguem desinentem, quo informi monstro, quod nec omnino formam humanam, nec omnino serpentinam figuram habeat, natura quidem duplici, quodque necdum certam appellationem sortiiri possit, id notatur, qui anima rationis particeps a deo informati terrena tantum sapient; et neglecta conditione sui meliorem humi repunt, et in naturam belluinam degenerant : monstrum enim hoc in hominem non desinit, nec

Vox 10.

Sapientia non est sapientia videtur debet.

Quæ sit sapientia sapientem sapit : qui sapiens est apud Deum.

est ferè principium, non enim finem spectant terreni homines, propter quem homini sit concessa ratio, qua misere abutuntur, eamque spontanea quadam et extitiosa ignorantie inficiunt. Tales fuerunt rigidi illi philosophiæ satellites, qui cum perpetuo dogmatis sapientiæ veteris, et sibi parum constantis adhaerent, nihil aliud spirantur quam quæ terræ sunt; tametsi unum illis videretur esse studium cœlestia divinaque contemplandi : quos ideo exagitat vir S. Augustinus lib. De Civit. Dei, Lactantius, Eusebius, et alii multi. Unde colligere licet mundi sapientiam, quam technis et præstigiis satanicis invexere priores illi philosophi, meram fuisse stultitiam, cum perspicuum sit eam longe desceivisse ab institutis illis priscorum patrum, qui leges divinas a Noemo et ejus meliori posteritate hauserant. Hos itaque vatos et religionis expertes, quibus tantum curæ terrena sunt, et quorum deus venter est, ex hominum albo rejicimus : neque enim hominum appellacione digni sunt, quanquam planum sit eos rationis, doctrinæ ejusdem et humanitatis hand expertes fuisse : nam ea re caruerunt, qua sola differt homo a reliquis animalibus, id est religione, in qua certe nos hominis summum bonum constituimus. Quanquam enim homo sit vera et expressa Dei imago, si tamen sic se abiciat atque prostrat, ut officinem Deum ignoret, in belluarum numerum merito est aggregandus : cœtera enim quæ putantur esse homini propria in cœteris quoque animalibus deprehenduntur. Religio sola differentes homines a belluis facit, quam qui non admittit, aliena a natura hominis vitam pecudum sub humana specie vivit : hæc ergo humanam sapientiam vera religione carentem D. Paulus I Corinth. III, 19 merito apud Deum esse stultitiam dixit. Vult autem Lactantius lib. III Instit. cap. XI, unam cum altera, id est religione cum sapientia inseparabili nexu colligari; in quibus hominis officium et veritatem omnem inclusam esse colligat : religio enim, quæ sine sapientia sit, non religio, sed superstitio putanda est; sapientia vero sine religione mera est stultitia, de qua est illud Apostoli I Corinth. I, 19 : « Perdam sapientiam sapientum, et prudentiam prudentum reprobo. »

Sine vera religione nil prodest humanæ pietatis.

Vox 11. Job ita enim rebus suis utitur.

quod nisi expertus nullus sane intelligere potest : nullus quippe scit nisi expertus, quantum doloris immundam sentire afferat cogitationem, qui prius mundissimam habebat; et distractam invenire animam, qui prius unitam possidebat. Non est certe dolor huius similis, nec tribulatio quæ huic comparetur, quod utique, si quid sit cogitatio attendere velimus, etiam innotescet : cogitationes enim sunt veluti possessiones cordis, sive active eas sumas sive passive : active inquam, nempe si dicas, quod sint possessiones, quia cor ipsum possident; passive, quia a corde possidentur, unde in Hebræo, ubi noster legit cogitationes, habetur possessiones. Cum ergo sint hæc cordis possessiones, qualis dolor erit ille, quando tales dissipantur et convelluntur, ac ab unico illo summe delectabili discinduntur objecto, quod prius anima unice contemplabatur unicuique diligebat. Hic igitur summus erat dolor sanctissimi Job, hic gladius acutus, non posse scilicet propter vim doloris et diabolicas illusiones contemplationi more solito intendere : « sentiebat enim dolorem, inquit Philippus, quod non poterat jugi contemplationi rerum divinarum, ut quondam solebat, intendere propter vim doloris. » Unde cum ipse ad illam unitatem quovis conatu suas redigere cogitationes sicut prius non posse experiebatur, torquebatur cor ejus, imò disrumpatur tam ipsum quam ejus articuli; unde Septuaginta vertunt, ἰσχυρὰ δὲ τὰ ἄρθρα τῆς καρδίας μου, rupti sunt articuli cordis mei; imò ejus compages, ut vult S. Augustinus, qui legit, convulsa sunt compages cordis mei : Chaldaeus reddidit tabulas cordis mei, in quibus veluti characteres inscribuntur cogitatione-que cœlantur. Torquetur ergo cor et dissipatur ex cogitationum dissipatione, disrumpuntur ejus articuli, convelluntur compages, scinduntur tabulæ, ac tandem dissipantur eradicantur et destrahuntur ejus possessiones, quando malas patitur cogitationes. Ergo cogitationes sunt hominis conatus, sunt cordis articuli, sunt possessiones ipsius cordis, quibus aut dives aut miser efficitur.

itali summus dolor patitur immundam cogitationes et diabolicas distractio-

Cogitationes sunt cordis possessiones.

Anatomistæ dantur se in corde duos reperire sinus, unum sanguine plenum purissimo, alterum omnino vacuum; ex quo conjunctis in isto spiritus mansisse vitales per mortem exhalatos : melius utique videtur anatomista Christus Dominus cogitationes, non spiritus in illo existere sinu vitales asseruit Math. XV, 19, dum ex illo affirmat eas exire malas. Hinc vere cogitationes dicuntur cordis possessiones, quatenus in illo sunt, cum illo vivunt, ex illis cor discedit aut agnum fit : qualis ergo erit ille dolor, qualis sensus, quando istæ dissipantur, convelluntur, scinduntur, diversa et mala cogitant? Porro hic versiculus non male applicari possit homini terreno, ut qui Luc. XII, 19 cum divite evangelico hic altas fixit radices, qui suas hic omnes habet cogitationes in tam defixas, quas sigillatim evellit mors; quantum vero

In corde duo sinus : cogitationes sunt vitales in isto sinu.

Homini terreni cogitationes.

doloris inferant hujusmodi evulsiones non dentis ex gingiva, sed spei vite longioris ex terreno hominis corde, ex lectione Septuaginta et S. Augustini paulo ante citata licet intelligere. Sunt enim hujusmodi intimæ cogitationes et affectiones veluti cordis articuli et compages, et veluti partes et membra ipsius cordis; cum vero hæc cogitationes convelluntur et eradicantur ingenti cum violentia, oportet cor ipsum eradicari, discerpi, dilacerari. Hinc juxta Vatablum dolentes aiunt, *conatus mei intercepti sunt, conatus scilicet faciendi supra vires intercepti et rupti sunt torquentes cor meum*: quia non amittitur sine dolore quod cum amore possidetur; unde corpore semel moriente, cor toties moritur, quot ea sunt quæ inordinate diligit.

Ver. 12.

12. NOCTEM VERTERUNT IN DIEM, ET RURSUM POST TENEBRAS SPERO LUCEM. — *q. d.* Anxie cogitationes faciunt, ut nox ipsa mihi sit instar tumultuose diei, dum omnem mihi somnum excutunt, et noctu æque ac die vel invitum cogunt evigilare, non solum torquentes moerentem animum, sed etiam adimentes naturæ commune levamentum, scilicet somnum, qui ideo a Latinis appellatur *quies*, quia oblivionem inducit eorum quæ agere afficiunt hominem, et laxat curas, quæ oneratum animum respirare non sinunt: « Ideo enim, inquit S. Augustinus in *Psalm. LXII*, Deus donavit somnum, quo reparatur membra corporis, ut possint vigilantem animum sustinere. » Similiter S. Epiphanius ait homini donatum beneficentia Numinis et singulari bonitate, ut se possit a quotidiana negotiorum cura et sollicitudine *εὐπαιστων ὄνειρος, ad somni requiem* traducere; quæ res quidem tam semper fuit omnium opinione celebrata, ut gentiles quoque ipsi hanc veritatem cognoverint: itaque apud illos repente exenti e somno atque excitati genus quoddam infelicissimi angurii fuit, et futuri mali significatio. Princeps poeta rem expressit, lib. II *Æneid.*, in suo *Aenea* in cuius persona ita canit:

Excutor somno, etc.

Quid deinde? Secutum est clarissimæ et opulentissimæ urbis excidium. Servius Honoratus reddit rationem, et illustrat in hunc modum: « Nam si somnus munus est deorum, juxta illud II *Æneid.*:

Divum dono gratissima serpit,

non sine infelicitate munus deorum discedit. » Cum itaque Job hoc necessario vite subsidio et gratissimo noctis solatio penitus destitueretur, tenebrarum pertasus: « Rursum, inquit, spero lucem, » id est, rursum optarem auroram, inde sperans levamen miseriarum, quemadmodum aegri solent, quibus plerumque nox accidit molestissima, *q. d.* Neque die neque nocte cogitationes meæ quiescere me sinunt. Duo igitur mala, quæ nemo nisi expertus satis ponderet, conjunxit, insomnium et cogitationum fluctus; cogeba-

tur scilicet evigilare, ut oppugnaretur; ex quo efficitur ut diem optaret, si forte diurnis imaginibus nocturnas dispelleret, minusque dire torqueretur; quare neque die neque nocte emergebat ab exundante dolorum estu, et a tristium cogitationum molestiis solvebatur. Potest etiam verum cum Chaldaeo hoc modo, *diei noctem apponent, lucem propinquam auferentes a conspectu tenebrarum*, *q. d.* Faciunt meæ cogitationes, ut in nocte verser æterna nullam lucem propinquam cernens, id est, nullam e tantis malis emergendi viam inveniens.

Tropologie S. Gregorius lib. XIII *Moral.* cap. XV, per noctem adversa, per diem prospera intelligens: « Dissipate, inquit, cogitationes noctem in diem vertunt, quia nonnunquam justis amplius placet ex adversitate mala perpeti, quam ex prosperitate terrene dispensationis cura fatigari; sed quia noverunt cautius et adversa transire, et prospera rursus illucescere, apte subjungitur: *Et rursus post tenebras spero lucem*: lux enim post tenebras speratur, quia vel post noctem vite presentis æternum lumen percipitur, vel ita hic adversitas atque prosperi as alternant, ut sibi succedere vicissim non desinant; unde fit ut in luce nox in suspitione sit, et in nocte lux in præsumptione, sicut scriptum est *Eccli. XI, 17*: *In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum.* »

13. SI SUSTINERO, INFERNUS DOMUS MEA EST, ET IN TENEBRIS STRAVI LECTULAM MEAM. — Respondet Jobus amicis illi assidue occinentibus, et illud monitum (quod in superioribus non semel viro innocentissimo minus aptum fuisse demonstravimus) ultro citroque opportune importune inculcantibus, si videlicet vitam corrigeret, et ad Deum confugeret, fore ut ab eo in statum pristinum restitueretur, *q. d.* Frustra id ingeminatis, quia licet sustinero, et penitens ad Deum me converterto, ac patiens fuero, jam jam mihi moriendum est, et migrandum ad statum et locum mortuorum, ut corpore in sepulchro posito, anima descendat ad limbum inferni, ubi video lectum mihi esse paratum, adeoque cogitatione mea ibi meam quietem jam composui. Hinc nota cum D. Gregorio bene probari limbum Patrum, in quo ante adventum Christi quasi in lectulo quiescebat, desiderium redemptoris pro pena habentes. Jobus itaque cum se eo devenisse cerneret, ubi nulla salutis instaurandæ spes in præsidii inesset humanis, secretique miracula a Deo postulanda non esse, eo totus incubuit, qui se divine providentiæ ordine agi considerat. Jam ergo sanie defluente, vermibusque consumptis sic amicos alloquitur: Vos me in amissæ prosperitatis reparanda spem erigere adnitimini, sed quorsum? ego enim naturali ordine eo deveni, ut nequam ulla mundi ope aut arte ulla convalescere, a Deo vero miracula, quæ pollicemini, postulanda non sunt, imo ejus placito assentiendum; ipse vero

Ver. 14.

14. PUTREDINI DIXI: PATER MEUS ES, MATER MEA ET SOROR MEA, VERMIBUS. — Singularis profecto Jobi stylus, viscera matris in urna, patris generitricem virtutem in putredine, et vite primordia in caliginibus mortis umbris adumbrat. Nonne stamina vitalia secat mors, spiritum haurit, pallorem spargit, horridaque macie exesa carnibus ossa vestit? Juventutis flore conspicue lascivientem: febris invasit, imis ardet præcordiis, succus igne delagante lambitur, æstuat sanguis; heu suffocatur, interit! Corpus intueri, si sufferas siccis oculis. Oculi in cerebri fossis sepeliuntur, horret pilus, genæ fuligine fœdantur, luxantur ossa, color exhauritur, iurore nigricat, fetore areet. Expecta parumper: findat terram ligo, erumpant inter atrita, inter antiqua quæ exhumentur ossa, vermes obviam hospiti: ille cavis derelinquitur specubus mordendus a putredine. Ergone tunc redivivus exortitur? parens est putredo, mater est soror vermes? ibi pater, ibi mater, ubi pulvis, ubi pus, ubi fetor? Sed Jobum recole: non ait post mortem sic mortis funerea spolia appellaturum; sed quod vivens sic appellabat: « Putredini dixi: Pater meus es, mater mea et soror mea vermibus, » quasi ab ineunte ætate intra domestica considerationis claustra cum corruptionis memoria conviveret, et alios parentes, contribules alios non agnosceret, quam vermium gemina, cadaverum spectra, mortis spicula. Nec enim aliter credimus et fatemur patrem et matrem, quos colimus, nisi ex contubernali consuetudine, ex communi consortio, quo cum illis a tenellis unguiculis viximus. Quam apte Philippus in *Caten. grec.*: « Tam longo tempore computresco, ut ipsam putredinem et saniosos vermes parentes appellem. » En ex familiari commercio novum generationis modum deducit Job, se prolem corruptionis agnoscens, *q. d.* Pro parentibus et cognatis, qui me deserent, propinqui mei erunt vermes, cum quibus artissima societate et cognatione conjungar. Videtur hic S. Job domus sua, id est sepulchri, familiam recensere, scilicet vermes e, putredinem, et fetores, qui veluti parentes pristini mortuos rursum excipere, et cadavera sibi quasi filios progignere solent, *q. d.* Blande compello et invoco (sic enim est in Hebræo) putredinem ut patrem, vermes velut matrem, ut me mortis potius quam vite filium flentem et dolentem ceu parentes blandi consolentur, lacrymas abs-

tergant, somnum concient, et hanc cantilenam occinant Apoc. XXI, 4: « Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt. Invenit igitur in morte ac sepulchro S. Job patrem, et matrem ac sororem, seque filium ac fratrem puerulum effingit, qui sola in parentum ac sororis cura et studio conque-scat. Sed non satis admiror emphasim horum verborum: nam secundum S. Hieronymum sensus est: « Quemadmodum quispiam mortalium sine parentibus non potest existere, ita et ego factus sum, quasi sine putredine et vermibus esse non possem; » quod licet de penis quibus premebatur intelligi debeat, de memoria tamen mortis ac sepulture non potest non optime accipi. Tam dulcis igitur mors erat sanctissimo Jobo, ut eam se venerari et colere amareque velut parentes et sorores dicat: « Omnia, inquit, mihi charissima in morte habeo, domum, parentum complexum, sororum blanditatis: mors mihi unicum solatium, ut puero parentes ac sorores, sic enim explicat Origenes: « Ut puri parentes habent consolatores, sic ego mortem et putredinem. »

Septuaginta legunt, *ὄνειρος ἐπελάσθη μοι πατέρα μου εἶναι, μήτέρα δὲ μου καὶ ἀδελφὴν σαρπίδος, mortem invocavi patrem meum esse, matrem vero meam et sororem putredinem*: ecce quam putredinem apud Vulgatam compellavit patrem Job, apud Septuaginta compellat matrem. Mira compellatio, et quidem soli Deo ascita; de quo ita Synesius *Hymn. 2*

« *Ὁ πατήρ, ὃ δ' ἐνὶ μάτρῳ, Ὁ δ' ἀδελφὴν, ὃ δὲ θήρας.* Tu pater, tu es mater, Tu mas, tu femina: *Ὁ δὲ φωνὴ, ὃ δὲ σιγῆς, Θήρας, φῶσι; γυνῶνας.* Tu vox, tu silentium, Istare natura fecunda.

Quasi nimirum Deus Pater, dum unigenitum generaret, utriusque parentis munus obiret; unde et uterus sine vulva illi adscribitur in *Psalm. CIX, 3*: « Ex utero ante luciferum genui te: » ubi S. Hieronymus ex vulva legit, de quo iterum eleganter Synesius *Hymn. 3* sic canit:

« *Ὁ τὸ τίκτων ἱερὴ, Ὁ τὸ τεκέσθαι, Ὁ τὸ φῶσι, Ὁ τὸ λαλοῦσθαι, Ἦνα παῖδα τίκταις Κλεινὰ σοφίαν, ἀμωσπορῶν.* Tu es quod parit, Tu es quod paritur, Tu qui illustras, Tu qui illustraris, Ut Filium pareres, Inclutam sapientiam, Rerum omnium officium: *Προχθὴς δὲ μένης Ἀπόμοι τάραις, Μαιεύμενος, Ἰδὴς ἱερὰ, Ἀρῶντος γυνῆ, Ὄρε: αἱ φωνίαι, Τὰς τικτούσας, Καὶ τικτούσας;* Profusus autem manes Individuis sectionibus, Obstetricatus, Partus sacer, Inedibilis factus: Terminus es naturarum, Parentis Et parta.

Cur ergo mortis elogium generatis et liberi foris fronte conceditur? Ergone pater et mater mori, a qua et gignimur et patimur individuis sectioni-

Jobi consolat in sepulchro.

Putredo nobis pater et mater.

Prospice et adverte ut die nox et an alter-nans.

Ver. 11.

A me ut vestium Christi patris Hinc est decessit debuit.

Jobi pater et mater est vermes.

